

משה חיים פלח

בגדרי קרוב ובע"ד

האחרו' משמע לכאורה דנקטו דאף לל"צ קרובי ראובן פסולין, והגרנ"פ זל"ל (צ"מ שם או תקנד) ביאר היטב שיטת התוס' בצ"מ, דיש לומר דסברי דשאני הכא דהוי בע"ד ממש דהוי הלוה, אלא דלית ליה נפק"מ, אך כיון דאית ליה נפק"מ דתרעומת שוב חשיב בע"ד ממש, ופסול הוא עלמו וקרוביו, משא"כ צהביא דחזקת צמוכר שדה שלא באחריות דמעיד לו עליה, דהתם הא לא הוי בע"ד כלל, ומחמת תרעומת לחוד לא חשיב בע"ד, ויעוין עוד בחי' הגרש"ש (צ"צ סי' כד).

אך מעתה ז"צ צשיטת התוס' דידן ודעמייהו דהוכיחו מדברי הגמ' צ"צ להכא, והא שאני הכא דהוי בע"ד ממש, ולכאורה משמע דנקטו דהא דחשיב צסוגין בע"ד ע"י תרעומת היינו מחמת התרעומת לחוד ואינו צלירוף הא דאיכו הלוה והוי בע"ד, ולהכי שפיר הוכיחו מהתם דלענין פסול לעדות לא סגי בתרעומת, ואף איכו עלמו כשר וכ"ש קרוביו, אולם מסבירא דדברים לריך ביאור וכפי שתמכו האחרו', דהיאך יחשב בע"ד לענין טענות מחמת תרעומת לחוד.

ונראה די"ל דמודים התוס' דידן דהא דחשיב הכא בע"ד לענין טענות אינו אלא מחמת דאיכו הוי הלוה והוי בע"ד ממש, והא דבעינן תרעומת אינו אלא משום דבעינן נמי דתהא לו נפק"מ צזה, אלא דלמה דדנו התוס' לומר דהנידון צסוגין לענין לפסול קרוביו לעדות, צזה אין לחלק אי הוי נמי בע"ד ממש, וכדיתצא.

דהנה נראה דחלוק ציסודו גדר בע"ד לענין טענות, מגדר בע"ד לענין דין פסול קרוב לעדות, דהנה עיקר הא דמצויר צסוגין דלא סגי צמה דאיכו הוי הלוה והבע"ד אלא צעינן נמי דתהא לו נפק"מ צזה לריך ביאור, ונראה בעטם משום דיסוד דין בע"ד לענין טענות היינו מזכויות הבע"ד [דיסוד דיני טענה היינו זכות בעטנה, והוא מזכויות הבע"ד לחוש לעטנתן וכל היכא דלית ליה נפק"מ צהאי דין, ל"ל זכות בעטנה, דהרי אינו מתחסר מידי, אך כל היכא דאית ליה נפק"מ כל דהו, ואפילו לענין תרעומת, שוב אית ליה זכות בעטנה

אמר חצוי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא צעל חוב דראובן וקטריף לה מיניה דינא הוא דאזיל ראובן ומפלי ליה ולא מלי אמר ליה לאו צעל דברים דידי את משום דאמר ליה דמפקת מיניה עלי דהר ואיכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי ליה לשמעון תרעומת עלי, ומצויר דלל"צ חשיב ראובן בע"ד מכח תרעומת.

ותמהו האחרו' דהיאך חשיב בע"ד ע"י תרעומת גרידא, וביארו האחרו' [יעוין צחידושי הגרש"ש (צ"צ סכ"ד וצנדמ"ח סכ"ט) וצקה"י (סמ"ג סק"ה) וצחי' הגרנ"פ (צ"מ או תקנד) וצחי' הגר"ח מטלז (צ"מ יד א)] דהא"נ תרעומת לחוד לא מהניא להחשיבו בע"ד, אלא דשאני הכא דצחמת איכו הלוה והוי בע"ד מחמת עלמו, אלא דכיון דצפועל השתא לית ליה נפק"מ צמה דהוי בע"ד כיון דגוצה מן הלווקת, לא חשיב בע"ד, אך לזה סגי דאית ליה נפק"מ דתרעומת, דשוב חשיב בע"ד מכח עלם הא דהוי הלוה, אך צעלמא היכא דלא הוי בע"ד ורק אית ליה תרעומת, ודאי דלא חשיב בע"ד עי"ז.

והנה התוס' והראשונים האריכו לדון מאי נפק"מ צהא דאזיל ראובן ומפלי ליה ומשתעי דינא צהדיה, והא כל טענה דמלי טעין ראובן מלי טעין שמעון ואף אי לא טעין טענין ליה אכן דטענין ללקוחות ולירשים, ולידדו התוס' דנפק"מ לענין עדים הקרובים לראובן ורחוקים לשמעון, אך דחו תוס' דאף אי לא אתי ראובן וטעין מ"מ פסולין הן, והוסיפו התוס' והראשונים להכריח כן, דהרי ללישנא צתרא טעין שלא באחריות משום תרעומת גרידא, והרי אף ראובן עלמו אינו נפסל להעיד משום תרעומת כדאיתא צפרק חזקת הצתים (מג א) המוכר שדה שלא באחריות מעיד לו עליה צגוונא דאית ליה ארעא אחריתי דליכא למימר להעמידו צפני צעל חובו עצידי, וכ"ש דקרובי ראובן לא יפסלו.

אולם יעוין צתוס' צצ"מ (יד א) דכתבו עיקר הדבר אך לא הוסיפו להכריח כן מלישנא צתרא, ועמדו

[משא"כ היכא דלא הוי צע"ד כלל, ורק דאית ליה נפק"מ לענין תרעומת, ודאי לא סגי בזה למיהב ליה זכות טענה].

אולם לענין פסול קרוצ כבר הוכיחו האחרו' [יעוין בקוצן הערות (סי סה)] דיסוד הדין הוא דאין לעשות דין על קרוצ בעדות קרוצ, ויעו"ש שהוסיף דאין בזה חסרון נאמנות כלל, אלא רק דאין עושין דין בקרוצ ע"פ עדות קרוצ, וכלישנא דקרא "לא יומתו אבות על בנים" ואיכא מ"ד (סנהדרין כה א) דפסול שני עדים הקרוצין זה לזה נמי היינו משום דאילו מתזמי נמלא קרוצ נהרג בעדות קרוצ, ואף לדין כן הגדר ע"ש, ובזה אין לחלק אי הוי נמי צע"ד בעיקר הנידון או לא, דקרוצ לצע"ד ממש בגוונא דאין נעשה עליו דין כלל נמי כשר, אלא לריך לדון רק האם חשיב עשיית דין עליו, וזהו דהוכיחו תוס' מהביא דצ"צ דהמוכר שדה שלא באחריות מעיד עליה ולא פסלינן ליה משום תרעומת,

ואם איתא דתרעומת חשיב עשיית דין לענין פסול קרוצ, כ"ש דאיכו עלמו הוי פסול [ונהי דלא היה פסול מדין צע"ד ממש, אך מ"מ היה פסול מדין קרוצ, דאדם קרוצ אלל עלמו] וכיון דחזינן דלא חשיב עשיית דין על קרוצ, אף היכא דהוי נמי צע"ד ממש נמי כשרים.

ונמצא דלענין מה דדנו תוס' מתחילה דהנפק"מ בבה דאחי ראובן ומשתעי דינא בהדיה היינו לענין פסול קורבה, אכן אין לחלק בין אי הוי נמי צע"ד ממש או לא, ולהך הו"א אכן סגי בהא דאיכא תרעומת דיחשב צע"ד לפסול קרוציו, אך למסקנת תוס' דהנידון לענין טענות ממש, י"ל דמודים דלא סגי בתרעומת גרידא להחשיבו לצע"ד לענין זכות טענה, אלא עיקר הטעם היינו משום דאיכו הלוח והוי צע"ד, אלא דבעינן נמי דתהא לו נפק"מ בזה, דצ"ל"ה לית ליה זכות טענה כלל.